

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Державний податковий університет

Анотація. У статті розглянуто інноваційний розвиток як складну систему і пріоритетний напрям забезпечення економічного розвитку. Обґрунтовано сутність та складові механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку на основі органічного поєднання процесів формування фінансових ресурсів та нагромадження фінансового потенціалу інноваційного розвитку.

Ключові слова: інноваційний розвиток; фінансування; фінансовий механізм; фінансові ресурси; фінансовий потенціал інноваційного розвитку; механізм фінансового забезпечення економічного розвитку.

MECHANISM OF FINANCIAL SUPPORT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ECONOMY: THEORETICAL ASPECT

Abstract: The article considers innovative development as a complex system and a priority area for economic development. The essence and components of the mechanism of financial support of innovative development on the basis of organic combination of processes of formation of financial resources and accumulation of financial potential of innovative development are substantiated.

Keywords: innovative development; financing; financial mechanism; financial resources; financial potential of innovative development; mechanism for financial support of economic development.

Інноваційний розвиток є складною системою і пріоритетним напрямом забезпечення соціально-економічного розвитку України. Саме тому, у першу чергу, потрібно виходити з необхідності мати відповідне методологічне забезпечення, яке б ґрунтувалося на оцінці інновацій як найважливішого ресурсу економічного прогресу, сутності інноваційного розвитку як системи, теоретичних засадах фінансового забезпечення інноваційного розвитку, що безпосередньо детермінуються типом економічного розвитку, інституційними особливостями економічної системи, структурою, властивостями системи інноваційного розвитку економіки.

Інноваційний розвиток як цілісність з багатоаспектним змістом і багатосторонніми зв'язками обумовлений та впливає з сукупності функцій, притаманних інноваціям, що в найбільш загальному вигляді зводяться до наступного:

- канал втілення у життя досягнень людського інтелекту, науково-технічних результатів, сприяючи інтелектуалізації трудової діяльності, підвищенню її наукоємності (закономірність зростаючої інтелектуалізації суспільства у міру у міру руху його від шабля до шабля);
- за допомогою інновацій розширюється коло вироблених товарів і послуг, покращується їх якість, що сприяє зростанню потреб кожної людини і суспільства в цілому (закон піднесення та диференціації потреб);
- інновації дають можливість залучати у виробництво нові виробничі сили, виробляти товари і послуги з меншими витратами праці, матеріалів, енергії (закон економії праці);
- концентрація інновацій допомагає призвести структуру відтворення у відповідність з структурою потреб, що змінилися, та структурою зовнішнього середовища (закон пропорційності розвитку) [1, с.182].

Для розуміння феномену інновацій важливим є усвідомлення їх власних закономірностей, врахування яких є основою обґрунтування критеріїв для класифікації інновацій, їх функцій, що виступає методологічною основою для практично-наукового обґрунтування фінансової політики щодо інноваційного розвитку.

Сьогодні переважаючим є погляд, що фінансове знання повинно будуватися на фактах і висновках реальних процесів ринкової економіки. На користь такого підходу наводиться те, що він

використовується західними вченими-фінансистами, проте насправді їх найвища заслуга, як зазначає В. Андрущенко, в поєднанні цього підходу з вивченням суто фінансових явищ [2, с.25].

Розробка фінансової складової інноваційного розвитку економіки вимагає попереднього розгляду ряду базових понять і категорій, зокрема, “фінансування”, “фінансові ресурси інноваційного розвитку”, “фінансовий потенціал інноваційного розвитку”, “фінансування інноваційної діяльності”, “фінансовий механізм”, “механізм фінансового забезпечення інноваційного розвитку”, які відносяться до найбільш загальних понять фінансової науки. Існує гама визначень поняття “фінансування”, що полярно відрізняються між собою. Фінансування розглядається як: 1) фінансова категорія; 2) форма чи спосіб управління; 3) система форм і методів використання фінансових ресурсів та ін. Категорія “фінансування” - узагальнене абстрактне відображення об’єктивно існуючих фінансових відносин, їх різних проявів, сторін і рис.

В межах фінансової науки було обґрунтоване положення про принципове значення використання поряд з категорією “фінансові ресурси” категорії “фінансовий потенціал”. Стосовно проблем фінансового забезпечення інноваційного розвитку в методології існує потреба чіткого розмежування понять “фінансові ресурси інноваційного розвитку” та «фінансовий потенціал інноваційного розвитку».

Якщо фінансові ресурси інноваційного розвитку набувають першочергового значення для існуючого рівня такого розвитку, то звернення до наукової категорії “фінансовий потенціал інноваційного розвитку” продиктоване потребою адекватно відображати економічну основу фінансового забезпечення інновацій одночасно як результату сучасної економічної ситуації та як інтегрального показника виміру нових можливостей, на основі яких можна спрогнозувати перспективи подальшого інноваційного розвитку. Щодо найбільш загального змісту фінансового потенціалу - це сукупність фінансових можливостей економічної системи для інноваційного розвитку в інтересах економічного прогресу.

Відтак, методологія дослідження будь-якої проблеми включає питання аналізу основних категорій і понять. Щодо розуміння фінансового забезпечення, то слід зазначити, що воно невіддільне від використання ряду таких понять, як фінансові інструменти, важелі, методи, нормативи, ліміти, резерви тощо. В переліку теоретичних основ управління процесом фінансового забезпечення однією з вихідних і найбільш дискусійних є категорія фінансового механізму. Пов’язано це з тим, що теоретична концепція такого механізму формує основу для вибору напрямів фінансового розвитку, тобто має широку сферу практичного застосування[3, с.42].

Фінансовий механізм - це складне фінансове явище. Воно формується на високому рівні соціально-економічної організації суспільства, а його дослідження має здійснюватися в різних ракурсах і на різних рівнях. Виходячи з різноманітних аспектів фінансового механізму, його слід розглядати, насамперед, на більш високому рівні. Тут фінансовий механізм є системою фінансових відносин, які виникають на стадіях формування, розподілу перерозподілу ВВП з приводу створення, акумуляції та використання фінансових ресурсів. Об’єктом цих відносин є вироблений ВВП, суб’єктом - виробники ВВП (підприємці, робітники, службовці) і держава (за правом керуючої структури суспільства [4, с.145].

На менш високому рівні фінансовий механізм можна визначити як комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених у державі форм і методів створення та використання фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку та соціальних потреб громадян.

На практичному рівні, зазначає С.В. Онишко, фінансовий механізм - це складова господарського механізму, що являє собою взаємопов’язану сукупність фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів і відносин. Елементами фінансового механізму потрібно визнати фінансові відносини, фінансові важелі, фінансові методи, правове забезпечення та інформаційно-методичне забезпечення фінансового управління

[1, с. 145].

Складові фінансового механізму тісно взаємопов’язані і в комплексі становлять його сутність. Фінансовий механізм має місце кожного разу, коли йдеться про використання фінансових відносин, фінансування, фінансове забезпечення, фінансове регулювання, фінансовий вплив тощо.

Окрім основної функції фінансового механізму - фінансування тих чи інших процесів, - важливо вирішувати ряд питань якості такого фінансування. Це можна реалізувати через

регулятивну функцію фінансового забезпечення. Для розуміння суті механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку важливими є наступні положення.

У контексті як загальнотеоретичної, так і практичної фінансове забезпечення є цілісним процесом. Його розуміння не може базуватися поза функціонуванням категорії фінанси. Механізм фінансового забезпечення інноваційного розвитку одночасно виступає порівняно самостійною і особливою сферою фінансових відносин, яка має свою специфіку і принципи функціонування. Його відрізняє набір форм та методів впливу, спрямованих на функціонування всіх елементів інноваційної системи.

Механізм фінансового забезпечення інноваційного розвитку підпорядкований загальним закономірностям фінансового механізму. Одночасно він виступає порівняно самостійною і особливою сферою фінансових відносин, яка має свою специфіку і принципи функціонування. Його відрізняє набір форм та методів впливу, спрямованих на функціонування всіх елементів інноваційної системи.

Узагальнене та разом з тим досить глибоке трактування механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку полягає в його розумінні як фінансового утворення, в якому функціонує упорядкована і взаємопов'язана узгодженою спрямованістю сукупність фінансових відносин, стимулів, важелів, інструментів, форм і методів, здатна до автономного забезпечення інноваційної діяльності.

Отже, виокремлення механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку важливо розглядати як безпосереднє втілення адресного заходу стимулювання інноваційної моделі економіки. Принципово важливим є розгляд такого механізму, як складного фінансового явища, що формується на високому рівні соціально-економічної організації та є наслідком системної еволюції, об'єктивного процесу становлення фінансових відносин як складної системи; становить фундамент для формування раціональної фінансової політики, в якій стикаються всі найбільш ефективні напрями її розвитку.

З огляду на вищевикладене, важливо підняти на вищий загальнометодологічний рівень функціональну значимість механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку, як багатофакторної наукової категорії та практичного інструменту в галузі управління інноваційним розвитком. Саме з відпрацюванням концепції механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку має бути пов'язана розробка нової фінансової політики щодо інноваційного розвитку економіки, що ґрунтується на серйозній перебудові її методології. Відтак такий напрям наукового пошуку має першочергове значення і для подальших практичних кроків у даній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: монографія. Ірпінь: Національна академія ДПС України. 2004. 434 с.
2. Бланк И.А. Управление формированием капитала. Киев: Ника-Центр. 2000. С.42.
3. Андрущенко В.Л. Західна фінансова думка про природу державних фінансів. *Фінанси України*. 1996. №9. С.25.
4. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): навчальний посібник. Київ:КНЕУ, 1999. 164 с.

Мацелюх Наталія Петрівна, доктор економічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри економічної політики, Державний податковий університет, м. Ірпінь, e-mail: nmaceluh@ukr.net

Matseliukh Nataliia P, Doctor of Economics, Professor, Acting Head of the Department of Economic Policy, State Tax University, Irpin, e-mail: nmaceluh@ukr.net